

ЖЪТВАРЯТ

АО

TERRY PRATCHETT

REAPER MAN

©Terry and Lyn Pratchett 1991

First published by Victor Gollancz Ltd, London

illustration copyright © Josh Kirby

DISCWORLD® is a trade mark registered by Terry Pratchett

All rights reserved.

Тази творба е художествено произведение. Описаните имена, персонажи, места и случки са продукт на въображението на автора. Всички изказвания, случки, описания, информация и материали от всякакъв друг вид, съдържащи се в произведението, са само и единствено с цел забавление и не трябва да се разчита на тяхната точност, нито да бъдат правени опити да бъдат възпроизведени, тъй като това може да доведе до наранявания. Всички права запазени. Никаква част от тази книга не може да бъде ползвана или възпроизвеждана без изричното знание и писменото позволение на издателя.

ЖЪТВАРЯТ

© Архонт – О, 2023

Всички права запазени.

Автор: © Тери Пратчет

Илюстрации: © Джош Кирби

Превод: © Владимир Зарков

Редактор: Весела Петрова

Коректор: Лора Бранева

Предпечат: Студиото на А

Издател: Архонт – О

Английска, второ издание

ISBN 978-954-422-121-8

ТЕРИ ПРАГЧЕТ

ЖЪТВАРЯТ

София, 2023

Танцът „морис“ е присъщ за всички обитатели на светове в мултивселената.

Играят го под синьо небе, за да отпразнуват събуждането на земята за живот, и под ярки звезди, защото иде пролет и с малко късмет заледеният въглероден двуокис пак ще се разтопи. Този подтик изпитват и твари от водните дълбини, които никога не са зървали слънце, и хора от градовете, чийто единствен допир с кръговрата на природата е сблъсъкът на тяхното „Волво“ с овца на пътя.

Танцуват го невинно млади математици с рошави бради под звуците на неумело изсвирената с акордеон „Квартирантът на мисис Уиджъри“, танцуват го безмилостно и „Морис-нинджите от Нов Анкх“, които владеят странни и ужасяващи хватки с обикновена кърпа и камбанка в ръце.

И никой никога не го изпълнява както трябва.

Освен в света на Диска, който е плосък и се крепи върху гърбовете на четири слона, а те на свой ред се носят в пространството върху корубата на Великата А'Туин, световната костенурка.

Но дори там го играят правилно само на едно място – селце високо в планините Овне-рог, където важната и простичка тайна се предава от поколение на поколение.

Там мъжете танцуват през първия ден на пролетта ту напред, ту назад, вързали звънчета под коленете си, с развени бели ризи.

Хората се събират да ги гледат. После ядат печен вол на шиш и, общо взето, смята се за хубав ден да излезеш на открито с цялото семейство.

Но тайната не е в това.

Тя е скрита в *другия* танц.

А той няма да бъде изпълнен още известно време.

Чува се тиктакане като от часовник. И наистина в небето има часовник, цъкането на прясно изсечените секунди се излива от него.

Поне прилича на часовник. Всъщност обаче е пълната противоположност на часовник, а най-голямата стрелка прави само една обиколка на циферблата.

Под мътното небе се е разположила една равнина. Покриват я меки заоблени форми, които биха могли да ви напомнят за нещо друго, ако ги видите отдалеч. А видите ли ги отдалеч, много ще се радвате, че не сте по-наблизо.

Три сиви силуета се рееха над формите. Не е възможно да се опише с нормален език точно какво представляваха те. Някои хора биха ги нарекли херувими, макар че нямаха и помен от закръглени розови бузки. Допустимо е да причислим силуетите към онези, които се грижат гравитацията да действа, а времето да си остане нещо отделно от пространството. Нека бъдат ревизори, ако предпочитате. Ревизори на действителността.

Те беседваха, без да говорят. Не се нуждаеха от приказки. Просто променяха действителността така, сякаш са беседвали.

Един рече: „Никога не се е случвало. Осъществимо ли е?“.

Един рече: „Наложително е да бъде сторено. В случая имаме *личност*. А за всяка личност настъпва и край. Само силите се съхраняват“.

Това бе казано с доловимо самодоволство.

Един рече: „Освен това... имаше нередности. Има ли личност, има и нередности. Всеизвестен факт“.

Един рече: „Нима си е вършил работата неумело?“.

Един рече: „Не. В това не можем да го упрекнем“.

Един рече: „Ето ви разковничето. Превръщането в личност води до неефективност. Не бива да допуснем да се разпространява. Представете си, че и гравитацията се сдобие с личност. Ами ако реши и да *харесва* хората?“.

Един рече: „Да изпитва влечение към тях, така ли?“.

Един рече с глас, който би изстинал още по-вече, ако вече не беше на абсолютната емоционална нула: „Не“.

Един рече: „Съжалявам. Аз само се пошегувах“.

Един рече: „Освен това той понякога размишлява за работата си. Такова умуване е опасно“.

Един рече: „Безспорно“.

Един, който май се замисли за нещо, рече: „Момент, моля. Не си ли послужил с местоимението в единствено число „аз“? Да не би и у теб да се развива личност?“.

Един рече гузно: „У кого? У нас ли?“.

Един рече: „Където има личности, има и разногласия“.

Един рече: „Да, да, самата истина“.

Един рече: „Добре, но внимавай в бъдеще“.

Един рече: „Значи решихме?“.

Озърнаха се нагоре към лика на Азраел, изпъкващ на фона на небето. Всъщност той беше небето.

Азраел кимна бавно.

Един рече: „Чудесно. Къде се намира онова място?“.

Един рече: „В света на Диска. Носи се в пространството върху корубата на гигантска костенурка“.

Един рече: „А, значи е от *онези* места. Аз ги мразя“.

Един рече: „Пак го направи. Ти каза „аз““.

Един рече: „Не! Не! Не съм го казал! Аз изобщо не съм казвал „аз“!... Ох, мамка му...“.

Силуетът пламна и изгоря, както малко облаци изпарения се разтваря във въздуха – бързо и без остатъчна мръсотия. Почти незабавно се появи друг, абсолютно неразличим от изчезналия си събрат.

Един рече: „Нека си извлечем поука. Превръщането в личност носи край. А сега... да вървим“.

Азраел ги наблюдаваше как се отдалечават плавно.

Трудно е да вникнеш в мислите на толкова голямо създание, че в действителното пространство размерите му щяха да са измерими само със скоростта на светлината. Но той обърна неимоверното си туловище и с очи, в които можеха да потънат безследно звезди, потърси един от безбройните светове. Плосък.

Върху корубата на костенурка. Дискът – свят и огледало на светове.

Това му се стори интересно. А в своя милиардолетен затвор Азраел скучаше.

Ето я залата, където бъдещето се стича в миналото през тясното гърло на настоящето.

Животомери се редят край стените. Не са пясъчни часовници, макар и да изглеждат такива. Не са от онези сувенирчета за мерене на времето при варене на яйца, които можете да си купите върху дъсчица с името на любимия ви курорт, пирографирано на нея от човек с такъв усет към изяществото, какъвто има и една поничка с конфитюр.

Вътре дори няма пясък, а секунди, неспирно превръщащи „може би“ в „беше“.

На всеки животомер се чете име.

Залата се изпълва с тихото съскане от живота на хората.

Представете си гледката...

А сега добавете остро потракване на кост по камък, което приближава.

Тъмна фигура навлиза в полезрението ви и минава покрай безкрайните рафтове с шумолящи стъкленици. Трак-трак. Ето и часовник, чиято горна половина е почти опразнена. Костеливи пръсти се протягат и го хващат. Избран е. Още един. Избран. И още. Още много. Всички са избрани.

Всичко това трябва да се свърши за един ден. Е, щеше да е така, ако тук имаше дни.

Трак-трак. Тъмната фигура крачи търпеливо край рафтовете.

И спира.

Поколебава се.

Защото открива малък златен животомер, не много по-голям от ръчен часовник.

Не е бил на това място вчера... тоест ако тук съществуваше „вчера“.

Костеливите пръсти се свиват около часовничето и го вдигат към светлината.

На него с дребни печатни букви е изписано име.

Името е СМЪРТ.

Смърт остави животомера на рафта, но веднага го взе отново. Вътре пясъкът на времето вече течеше надолу. За всеки случай опита да го преобърне. Пясъкът продължи да си тече, макар че се движеше нагоре. Смърт не очакваше друго, откровено казано.

Значи ако тук имаше и „утре“, то нямаше да настъпи за него. Дотук беше.

Смърт се обърна бавно и заговори на силуета, мяркащ се неясно в сумрака.

– ЗАЩО?

Силуетът му обясни.

– НО ТОВА НЕ Е... РЕДНО.

Нещото отвърна, че напротив, било редно.

Нито едно мускулче не трепна по лицето на Смърт, защото нямаше мускулчета.

– ЩЕ ОБЖАЛВАМ.

Сянката натърти, че *именно той* би трябвало да е наясно – няма обжалване. Никога. Никакво.

Смърт поумува над това и промълви:

– ВИНАГИ СЪМ ИЗПЪЛНЯВАЛ ДЪЛГА СИ, ПОНЕ КАКТО АЗ ГО РАЗБИРАМ.

Силуетът изплува във въздуха по-наблизо. Смъртно напомняше за монах в сиво расо с качулка.

Рече, че те знаят това, затова му позволяват да задържи коня.

Слънцето клонеше към хоризонта.

Най-преходните създания на Диска бяха мушиците-еднодневки, които едва успяваха да изкарат двадесет и четири часа. Две от възрастните прехвърчаха в безсмислен зигзаг над поточе с пъстърви и разговаряха за историята с някои от излюпените следобед.

– Вече няма такава слънце както някога – подхвърли едната.

– Така си е, няма спор. В добрите стари часове имахме хубаво слънце. Цялото жълто, а не с този противен червеникав цвят.

– И беше по-високо в небето.

– Аха, вярно си е.

– И тогава какавидите и ларвите се отнасяха по-почтително към старците.

– Самата истина! – разпалено потвърди втората мушица.

– Като гледам, ако едnodневките се държаха по-прилично през последните часове, още щяхме да имаме свястно слънце.

По-младите слушаха с любезно мълчание.

– Помня времето – обади се една от по-старите, – когато наоколо имаше поля докъдето ти стига погледът.

Младите се огледаха.

– Още има поля – подхвърли някоя от тях след учтива пауза.

– Ама аз помня, че бяха *по-хубави* поля – остро добави старата мушица.

– Ъхъ – потвърди връстничката ѝ. – Имаше и крава.

– Вярно! Вярно! Помня я аз оная крава! Беше ей там цели... четиридесет, може би дори петдесет минути. И беше кафява, ако не ме лъже паметта.

– Няма такива крави през последните часове.

– Изобщо няма крави.

– А какво е крава? – попита една от новоизлюпените.

– Видяхте ли?! – победоносно възкликна старата мушица. – Такива са те, новите ни поколения. – Помълча и додаде: – Какво правехме, преди да се заприказваме за слънцето?

– Хвърчахме в безсмислен зигзаг – сети се за безпогрешно верния отговор млада мушица.

– Не, преди това.

– Ъ-ъ... Разказваше ни за Великата пъстърва.

– Да бе. Вярно. Пъстървата. Вижте сега, ако сте били добри мушици, хвъркали сте почтено в зигзаг насам-натам...

– ... и сте почитали по-старите и по-умните от вас...

– ... да, почитали сте по-старите и по-умните от вас, тогава накрая Великата пъстърва...

Хам.

Хам.

– Да? – подкани една от младите.

Не дочака отговор.

– Какво ще стори тогава Великата пъстърва? – неспокойно попита друга мушица.

Взряха се в разширяващите се кръгове по водата.

– Свято знамение! – отрони след малко някоя мушица. – Помня, разказвали са ми за това! Великият кръг във водата! Трябва да е знамение от Великата пъстърва!

Най-възрастната от младите мушици наблюдаваше водата замислено. Започваше да проумява, че като най-старша сред присъстващите вече има привилегията да хвърка най-близо до повърхността.

– Разправят – горещеше се онази най-горе сред хвъркащата на зигзаг тълпа, – че когато Великата пъстърва те прибере при себе си, отиваш в земя, изобилстваща на... на... – Еднодневките

не се хранят. Мушицата се обърка. – Изобилстваща на вода – довърши смутено.

– Знам ли... – промълви най-старата.

– И там сигурно е чудесно – заяви най-младата.

– Тъй ли? Защо ти хрумна?

– Ами никоя още не е поискала да се върне от там.

Апък най-древните живи твари в света на Диска бяха прочутите борове бройкаджии, които растат точно под линията на вечните снегове по високите склонове на планините Овнерог.

Боровете бройкаджии са сред малкото известни примери за еволюция назаем.

Повечето видове животни и растения се развиват самостоятелно, оправят се, както могат, в движение според предназначаното от Майката природа. Всичко това е много естествено, органично и в хармония с тайнствените цикли на Космоса, който впрочем се придържа към мнението, че няма нищо по-добро от милиони години, прекарани в проби и грешки, за да укрепне духът на някой вид, а в други случаи и гръбнакът му.

Вероятно този възглед е в пълно съгласие и с колективното мнение на вида, но от гледна точка на отделния му представител е същинска гадост.

А боровете бройкаджии си спестиха подобни неприятности, като оставиха разни други

зарзавати и треволяци да еволюират вместо тях. Семенце от такъв бор, попаднало където и да е по Диска, незабавно си присвоява най-успешния местен генетичен код чрез морфичен резонанс. Така се развива в растение, което подхожда идеално на почвата и климата, и обикновено се справя несравнимо по-добре от местните дървета, а често успява и да им отнеме територията.

Все пак най-забележителната особеност на боровете бройкаджии е способността им да броят.

Те осъзнали, макар и смътно, че хората са се научили да определят възрастта на дървото, като броят годишните му пръстени. Първите борове бройкаджии си въобразили, че именно *тази* е причината хората да сечат дървета.

За една-единствена нощ всеки бор бройкаджия преустроил генетичния си код и изобразил върху кората си на равнището на човешки очи своята точна възраст с бледи цифри. И за не повече от година боровете бройкаджии били изсечени почти до пълно изчезване от предприемчиви търговци на декоративни номера за къщи. Съвсем малко от тях все още оцеляват в труднодостъпни райони.

Шестте бора бройкаджии в малката горичка слушаха най-стария, чийто неравен ствол оповестяваше, че е на тридесет и една хиляди седемстотин тридесет и четири години. Разговорът се проточи седемнадесет

лета и зими, но тук го цитираме в ускорен вариант.

– Помня времето, когато наоколо не бяха само поля.

Боровете се загледаха в хилядите километри до хоризонта. Небето примигваше като при некадърно направени специални ефекти за филм с пътуване във времето. Падна сняг, задържа се миг и се стопи.

– А какво имаше? – попита най-близкият до него бор.

– Лед. Ако изобщо заслужаваше да се нарича лед. В онези дни имаше *свестни* глетчери. А не като сегашния лед – задържа се един сезон, през следващия изчезва. Онзи се застояваше столетия наред.

– Но какво стана с него?

– Отиде си.

– Къде?

– Където отиват всички неща накрая.

– Олеле, тази беше студеничка...

– За какво говориш?

– За зимата, дето свърши преди малко.

– Ти туй зима ли го наричаш? Когато бях фиданка, имаше такива зими, че...

Дървото изчезна.

След стъписана пауза, продължила две-три години, друг от горичката се обади:

– Отиде си! Ей така! Един ден е тук, на следващия го няма!

Ако останалите дървета бяха хора, щяха да пристъпват неловко от крак на крак.